

Historische Kring Maarssen

22e Jaargang no. 2, april 1995

CAFE-RESTAURANT

**„GEESBERGE”
aan de Vecht**

MAARSSSEN

voor al
uw bruiloften en partijen

*Michel en Cokky Heinsius
Zandpad 23 - Maarssen
Telefoon: 03465-61 435*

AANNEMERSBEDRIJF

BRINKHOF

- * Nieuwbouw
- * Verbouw
- * Onderhoud
- * Renovatie

Machinekade 6
MAARSSSEN
Tel.: 03465-6 14 56

**GEURTSSEN-
KOETSVELD**

- * assurantien
- * financieringen
- * hypotheken
- * leasen
- * pensioenen

*Raadhuistraat 15
3603 AV Maarssen
Tel.: 03465-61680/67757*

REO'S
STOFFENBOETIEK

kaatsbaan 32

3601 ed maarssen tel. 03465-69290

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en Omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: J.H. Sagel, voorzitter, B. Visschedijk, secretaris, Postbus 90, 3600 AB Maarssen, tel.: 03465-67596, Mevr. G.M. Willekes-van Putten, penningmeester, giro 2907376, H. Blaauw, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. H. Pouderoyen, J. Kottman, B. de Ruiter en A. de Zwart.

Lid van verdienste: Mevr. J.G. Zwijns-Brink (20-02-84) en drs. W. Smits (10-02-94).

Erelid: N. van Tricht (10-02-94), Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman (09-02-95).

Redactie: K.E. Driehuys, Mevr. M.C. Hatzmann-Scheltema, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, drs. J.W. Verhoef.

Redactie-adres: Mozartlaan 5, 3603 BD Maarssen, tel.: 03465-65471.

Ledenadministratie: Mevr. G.M. Willekes-van Putten, Bloemstede 51, 3608 TH Maarssen, tel.: 03465-73173.

Werkgroep archeologie: H. Blaauw, Bloemstede 193, 3607 TB Maarssen, tel.: 03465-62425.

Verkoop losse nummers: B. de Ruiter, Nic. Maesstraat 6, 3601 DR Maarssen, tel.: 03465-63599.

22e Jaargang no. 2, april 1995

Verschijnt 4 x per jaar

Kringnieuws

Excursie

De excursie naar Weesp, onder deskundige leiding van leden van de Historische Kring Weesp, wordt gehouden op zaterdag 10 juni a.s.

Het programma is als volgt:

10.30 uur	Verzamelen bij de Grote of Laurentiuskerk (Ned. Herv.), Nieuwstraat 31, in Weesp. Parkeergelegenheid bij het Politiebureau op de hoek Hoogstraat en Achter 't Vosse. Ook per trein is Weesp vanuit Maarssen goed bereikbaar.
10.30 - 11.30 uur	Koffie en bezichtiging Laurentiuskerk
11.30 - 12.30 uur	Wandeling door oud Weesp
12.30 - 14.00 uur	Bezoek aan het Fort aan de Ossenmarkt. Gelegenheid tot het nuttigen van de zelfmeegebrachte lunch, in de ruimte van de Historische Kring Weesp in het fort. Voor koffie en thee wordt gezorgd. Bezichtiging van het fort, dat nog niet zo lang geleden prachtig is gerestaureerd.
14.00 - 15.00 uur	Bezoek aan het gemeentemuseum, dat is gevestigd op de bovenverdieping van het stadhuis.

Voor deelname aan deze excursie kunt u zich **vóór 20 mei a.s.** aanmelden bij mevr. G. Willekes-v. Putten, tel: 73173.

De bijdrage in de kosten voor de entreegelden bedraagt f 5,00 per persoon.

Jaarvergadering 9 februari j.l.

Op de jaarvergadering nam Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman afscheid als bestuurslid, zij was dit sinds 1973. Zij leverde ook bijdragen aan het periodiek, later als lid van de redactie en hield vele lezingen voor de Kring. Zij is tot erelid benoemd.

De heer Sagel werd herkozen tot voorzitter. De dames Hatzmann en Pouderoyen werden in het bestuur benoemd.

Nationale Molendag

De Nationale Molendag is dit jaar op zaterdag 13 mei. Ook de molens in Oud Zuilen zullen die dag geopend zijn. De Historische Kring zal in de grote molen een informatiestand inrichten, waar ook verkocht wordt. We hopen vele belangstellenden te begroeten.

Ledenavonden

De eerste ledenavonden voor het volgend seizoen zijn op 5 oktober en 30 november 1995. Op 5 oktober zal de heer C.W.P. Bloemendaal spreken over Maarssen in de periode 1900 - 1950, onder de titel 'Van Welgelegen tot Wolfshoek'.

Bezwaarschriften ondersteund

Het bestuur van de Kring heeft de Vereniging Vechtoevers in Maarssen schriftelijk laten weten steun te verlenen aan haar streven om het vestigen van steeds meer kantoren en andere zaken, in als woning bestemde panden aan de grachten en woonstraten, tegen te gaan. Op z'n minst zal bij de toekomstige herziening van het Bestemmingsplan Centrum bij alle bestaande en nieuwe dubbelbestemmingen de exacte verhouding in procenten aangegeven moeten worden. Bijvoorbeeld: 80% woonruimte en 20% praktijkruimte.

De heer C.A. v.d. Tier en andere omwonenden van de boomgaard aan de Kortelaan/Zogweteringlaan werden door het bestuur schriftelijk gesteund bij hun bezwaar inzake het Ontwerp Streekplan Utrecht. Het bezwaar van Van de Tier c.s. betreft in feite het bouwen van woningen op de locatie Zogweteringlaan. Een plek waar zich één van de laatste Maarssense boomgaarden bevindt. Een erg mooi stuk natuur, bijna een schaars artikel in Maarssen, dat het verdient behouden te blijven.

Contributie 1995

De acceptgirokaarten voor de betaling van uw contributie voor 1995 zijn verzonden. De op de Algemene Ledenvergadering vastgestelde contributie bedraagt voor gewone leden f 21,00. Een tweede lid, op hetzelfde adres met een eigen periodiek en jeugdliden betalen f 15,00. Een tweede lidmaatschap, op hetzelfde adres, maar zonder eigen periodiek kost f 10,00. Het bestuur van de Kring zou het bijzonder waarderen wanneer alle contributies voor eind mei worden betaald, dat voorkomt veel extra werk voor de penningmeester en bespaart kosten voor aanmaningen e.d.

Opzegging lidmaatschap

Bijna elk jaar zeggen, als de acceptgirokaarten zijn verzonden, wel een paar leden hun lidmaatschap op. Ook nu zijn we daar weer mee geconfronteerd. Het bestuur vindt dit uiteraard erg vervelend, temeer omdat het beëindigen van het lidmaatschap statutair alleen voor afloop van het kalenderjaar kan geschieden. Omdat voor het betreffende lid in het nieuwe jaar al kosten zijn gemaakt, waar geen inkomsten meer tegenover staan, zal de penningmeester deze opzeggingen dan ook weigeren.

Hoogte contributie een probleem?

Helaas komt het voor dat leden, bijvoorbeeld doordat zij een minimuminkomen hebben, de contributie niet meer kunnen betalen. In principe behoeven zij hun lidmaatschap echter niet te beëindigen doordat door hen, onder bepaalde omstandigheden, met succes een beroep gedaan kan worden op het zogeheten declaratiefonds. Dit is een bijdrageregeling van de gemeente Maarssen waarmee een vergoeding van maximaal f 100,00 per jaar voor een aantal persoonsgebonden welzijnsactiviteiten - waaronder het lidmaatschap van de Historische Kring Maarssen - kan worden verkregen. Voor nadere informatie en aanvraagformulieren kunt u zich wenden tot de Gemeente Maarssen, afd. Sociale Zaken, tel: 94211.

Bibliotheek

De Bibliotheek is de maanden juli en augustus gesloten.

In het vorig periodiek vermeldde wij al dat de bibliotheek 's avonds is geopend op 15 mei en 12 juni

van 19.00 - 20.00 uur en 's middags op 30 mei en 27 juni van 14.00 - 15.00 uur. De bibliotheek bevindt zich tegenwoordig in Silversteijn, ingang Museum Maarssen.

Benno Visschedijk, secretaris

Weer een nieuw bestuurslid

Ook ik moet als nieuw lid van het bestuur eraan geloven mij aan u voor te stellen via het Periodiek.

Ik ben geboren in Amsterdam, waar ik tot mijn achttiende ben blijven wonen. Mijn belangstelling voor geschiedenis is gewekt door mijn geschiedenislerares op de middelbare school. Zij was de dochter van de welbekende Pieter Jelles Troelstra.

Wij - mijn man, onze dochter en ik - vestigden ons in 1980 in Maarssen. Een wens ging in vervulling. De Vechtstreek had altijd al onze belangstelling en nu we er terecht

waren gekomen, wilden we er graag meer over weten. Aangetrokken door de gezellige stijl van Dick Dekker werden we al snel lid van de Kring. Toen onze dochter groter werd en ik niet langer meedraaide in allerlei groepjes op de basisschool kreeg ik zin in een andere vrijetijdsbesteding.

Sinds ruim een jaar draai ik nu mee in de redactie van het Periodiek, waar ik me intussen thuis ben gaan voelen. Het Periodiek moet natuurlijk ook voeling houden met het bestuur. Dat werd tot nu toe door Nolda Hogenhout gedaan. Zij is echter uit dat bestuur getreden en ik zal trachten haar plaats in te nemen. Gelukkig zal zij nog niet direct ook de redactie verlaten en wij hopen dus nog veel van haar kennis en ervaring te profiteren. Wel hebben andere vermaarde krachten de redactie verlaten. Mede daardoor zal het niet makkelijk zijn het historisch niveau van de laatste jaren te handhaven. Misschien moeten we daar ook niet naar streven. Het Periodiek moet wel een goed leesbaar blad blijven met verantwoorde historische artikelen en ook gezellige informatie over vroeger. Ik hoop daar mijn steentje aan te kunnen bijdragen.

Marja Hatzmann

Kring Kroniek

Werkgroep Periodiek

Sinds de start van de werkgroep in oktober vorig jaar hebben de leden al heel wat werk verzet. Wat de oude kranten die men bestudeert in eerste instantie hebben opgeleverd, kunt u in dit periodiek lezen. De heer A.J. Mook Sr. liet zich, door het onderzoek dat hij met anderen doet naar de bebouwing van het landgoed Ter Meer inspireren tot het schrijven van een jeugdhervorming, die u elders in dit periodiek aantreft. Een waardig begin van een werkgroep, waarvan u zeker nog veel meer te lezen zal krijgen.

Museum Maarssen

Op 21 april j.l. is het Museum Maarssen officieel geopend. De eerste tentoonstelling is opgebouwd rond het thema schaarste en inventiviteit tijdens de oorlogsjaren 40-45. Ter gelegenheid van de opening en door financiële steun van het Comité 40-45 Maarssen, is het Museum Maarssen gedurende de gehele maand mei 1995, van woensdag- tot en met zondagmiddag (13.00 - 17.00 uur) gratis toegankelijk. Daarna zal het museum (entreeprijs f 1.50) tot november geopend zijn op woensdag- en

zondagmiddag (van 13.00 - 17.00 uur) en na telefonische afspraak met de beheerder, de heer R. Witkamp, tel.03465-54440. Het museum is gevestigd in Silversteijn, Diependaalsedijk 19b.

Niet onvermeld mag blijven dat veel leden van de Kring vrijwillig hebben meegewerkt om het Museum Maarssen gestalte te geven en ook zullen blijven meewerken om openstelling mogelijk te maken en nieuwe tentoonstellingen in te richten.

9-2-1995, Algemene ledenvergadering

Een groot aantal leden was aanwezig op deze jaarlijkse bijeenkomst. Na de opening door de voorzitter werden de notulen en het jaarverslag voorgelezen door de nieuwe secretaris, de heer Visschedijk. Het financiële gedeelte, bestaande uit de jaarcijfers over 1994, de begroting voor 1995 en het verslag van de kascommissie, werd - met dank aan de penningmeester, mevr. Willekes-van Putten, voor de keurige verzorging - door de leden goedgekeurd. Wat langer werd stilgestaan bij de in het vorige Periodiek al aangekondigde contributieverhoging. Geen der aanwezige leden was tegen de verhoging, maar er bleek enig verschil van mening over de hoogte van het bedrag. Het bestuur wilde dit graag zo laag mogelijk houden en de noodzakelijke verhoging over een paar jaar verdelen. Uitgangspunt voor het bestuur is immers altijd geweest dat een lidmaatschap van de HKM voor iedereen haalbaar zou moeten zijn. Een aantal leden bleek voorstander van een wat forsere verhoging om zo in één keer uit de problemen te geraken. Een ruime meerderheid van de vergadering steunde echter het bestuursvoorstel, zodat de contributie voor het jaar 1995 met f 3,50 wordt verhoogd. Zie voor nadere informatie over de contributie en de mogelijkheden voor een gemeentelijke bijdrage het Kringnieuws. Bij het agendapunt 'bestuursverkiezing' werd mevr. A.H. Hogenhout-Hofman ter gelegenheid van haar aftreden als bestuurslid vereerd met een prachtige broche en een ere-lidmaatschap. Zij werd door de voorzitter bijzonder bedankt voor de vele jaren dat zij voor de Kring actief is geweest. Ook haar man heeft altijd veel werk verzet en werd in de hulde niet vergeten. Mevr. Van Veggel die zeven jaar lang secretaris was en helaas tussentijds moest aftreden, werd nogmaals met een bloemetje bedankt. Zij had al eerder, in besloten kring afscheid genomen. De voorzitter werd met instemmend applaus opnieuw voor drie jaar benoemd. De dames Hatzmann en Pouderoyen werden als nieuwe leden in het bestuur verwelkomd.

De avond van de jaarvergadering werd besloten met een film over werkverruimende maatregelen in de crisistijd. Deze, omstreeks 1939 in Maarssen en omgeving opgenomen film, die op video is overgezet, was bijzonder goed te volgen op drie televisietoestellen, die ons met de videorecorder gratis door de firma ELEKTRON ter beschikking werden gesteld. Hoewel het onderwerp bepaald niet opwekkend was, was het toch aardig om te zien over wat voor werktuigen men in die tijd beschikte en hoe ook toen hoogwaardigheidsbekleders per auto arriveerden om de werkplek te bezichtigen.

12-1-1995, Lezing over Weesp

Onze jaarlijkse excursie gaat dit jaar naar Weesp. Wij nodigden de Historische Kring Weesp uit voor een voorproefje.

Cor Draijer, voorzitter van de Weesper kring gaf een zeer boeiende uitleg over het ontstaan en de ontwikkeling van Weesp, waarbij hij niet vergat ook nader op het doel en de werkzaamheden van zijn vereniging in te gaan. Leuk om eens te horen hoe het bij een andere historische vereniging toegaat.

Na de pauze vertoonde de heer Lex Schulp prachtige dia's van zijn stad, waardoor onze interesse werd gewekt om Weesp eens beter te gaan bekijken. Zie voor verdere bijzonderheden over deze excursie op zaterdag 10 juni a.s. het Kringnieuws.

Bibliotheek: nieuwe aanwinsten

Breukelen, toen en nu. Een fotoboekje samengesteld door H. van Walderveen. Uitgegeven door Uitgeverij Matrijs. Het boekje bevat reproducties van oude litho's en pentekeningen tot circa 1900. Foto's van circa 1900-1960 en enkele foto's uit de periode 1970-1980. De recente foto's zijn gemaakt in 1993. Alle platen zijn voorzien van toepasselijke onderschriften. Een leuk boekje voor mensen die Breukelen goed gekend hebben of alsnog willen leren kennen.

Husinghe ende hofstede. Een institutioneel-geografische studie van de rechtspraak over onroerend

Het stadhuis van Weesp, nog steeds in gebruik!

Prentbriefkaart, verzameling J.H. Sagel.

goed in de stad Utrecht in de middeleeuwen. Geschreven door M.W.J. de Bruijn (rechtshistoricus) en uitgegeven in de Stichtse Historische Reeks. De rechtspraak over onroerend goed was in de middeleeuwen niet uniform zoals tegenwoordig. De stad Utrecht omvatte in die tijd een groot aantal rechtsgebieden van zowel kerkelijke als wereldlijke aard. Naast de institutionele worden ook de geografische aspecten van de rechtspraak over onroerend goed behandeld. De afbakening van de rechtsgebieden in territoriale zin levert belangrijke nieuwe inzichten op over de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Een geheel nieuwe invalshoek om de bebouwingwijze van een stad te verklaren. Doordat deze studie een pionierskarakter heeft en voor het grootste deel op onuitgegeven bronnen berust, gaan de vele verwijzingen naar de archivalia vergezeld van ruime citaten om voortgaand onderzoek te vergemakkelijken. Een zeer specialistisch naslagwerk dat u vanaf heden in onze bibliotheek kunt aantreffen.

Boeken van de plank: Utrecht

Utrechts Jaarboekje 1891. (Utrechtse Provinciale en Stads Almanak), waarin o.a. opgenomen: Ridderchap in de provincie Utrecht, namen van de leden der Staten Generaal, Politie: Rijksveldwachters, bijv. Brigade Breukelen-Nijenrode, alle gemeente besturen met naam en toenaam, Verenigingen tot uitspanning en gezellig verkeer, Hoogheemraadschappen, Waterschappen, Veenderijbesturen, Genootschap voor Landbouw en Kruidkunde te Utrecht, Aanwijzingen voor vreemdelingen van hetgeen merkwaardigst te zien is binnen Utrecht, etc. Ook is er een heel katern gewijd aan belangrijke personen die in het voorgaande jaar in Utrecht zijn overleden waarover een stuk is geplaatst genaamd Ter Herinnering. Enkel overledenen zijn: Prof. C.H.D. Buijs-Ballot, oud-hoogleraar aan de Universiteit, E. Baron van Lynden van de Cannenburg, Jhr. Mr. L.H. Asch van Wijck. Een boekje, dat een schat aan informatie bevat over hoe het er zo'n honderd jaar geleden aan toe ging in onze provincie.

Utrecht Monumenteel, het Stichtse verleden in foto's van nu. Uitgegeven in 1978 door uitgeverij Zomer en Keunig. Een boekje waarvan de titel voor zich spreekt. Het is boeiend deze toch al weer oude zwart-wit foto's met onderschriften te zien.

Kijk op Utrecht, foto's uitgegeven in 1976, in kleur. Uitgegeven door Agon Elsevier in de reeks 'De provincie belicht'.

'De Vecht en andere gedichten van Kees Klap'

Onder deze titel zal in juni een bundel gedichten verschijnen uit het werk van 'meester Klap'.

Kees Klap was jarenlang hoofd van de Christelijke lagere school in Oud-Maarsseveen, maar velen zullen zich hem vooral herinneren als de kroniekschrijver van de V.A.R.

Naast vele activiteiten op maatschappelijk en politiek terrein schreef Kees Klap, met name in zijn jonge jaren, ook reisverhalen en gedichten. Uit deze gedichten is een keuze gemaakt door een commissie waarin de Historische Kring Maarssen, de Historische Kring Breukelen, de Van Leusden Stichting, de Rotaryclub Maarssen-Breukelen en één van zijn zonen samenwerken. De Commissie werd bij de keuze terzijde gestaan door de heer Peelen, een deskundige die eerder over deze generatie dichters publiceerde. De bundel zal naast een dertigtal gedichten ook enkele illustraties bevatten en een schets over het leven van Kees Klap. De prijs zal in de boekhandel f12,50 bedragen. Leden van de HKM betalen bij intekening vóór 1 juni 1995 f10,- per exemplaar. Intekenen bij: Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, Nieuweweg 5, 3612 AR Tienhoven, tel.: 03469-1374, postgiro 675308.

Nationale Molendag

Op 13 mei a.s. is het weer de jaarlijkse nationale molendag. Dit betekent dat veel molens voor het publiek geopend zullen zijn en als de wind het toelaat zullen draaien.

OPROEP: Wie heeft er nog tijd over!

De heer Pouw, molenaar van het molencomplex te Oud-Zuilen, doet langs deze weg een oproep voor hulp bij rondleidingen op de molen.

De Stichting Utrechtse Molens is van plan wat meer aan de weg te timmeren. Hiervoor laat zij in de grote molen van Oud-Zuilen, de Westbroekse poldermolen, een extra vloer aanbrengen, naar oud model. Op deze extra verdieping ontstaat een grote expositieruimte, waardoor het mogelijk wordt een informatie-centrum in te richten, waar de geschiedenis van de waterhuishouding en de rol daarin van mens en molen, zal worden belicht. Dit informatie-centrum zal, op verzoek, ook van tijd tot tijd op wekdagen geopend zijn. De molenaar is niet iedere dag aanwezig en daarom zoekt men anderen. Zij hoeven niet zijn taak als molenaar over te nemen. Deze mensen zouden op afroep beschikbaar moeten zijn om de molen open te stellen en eventueel een rondleiding te verzorgen.

Het hindert helemaal niet als men geen verstand van zaken heeft. De tentoonstelling wordt zo ingericht dat bezoekers hun weg zelf vinden. Ook zal men door de molenaar degelijk worden 'ingewerkt'. Als u door de week enige vrije tijd over hebt en belangstelling heeft voor dit vrijwilligerswerk kunt u zich voor verdere informatie wenden tot de heer G.J. Pouw, tel.02159-45428 of u kunt naar de molen gaan als hij draait, want dan is de molenaar altijd aanwezig.

Het jaar 1975 in Maarssen uit VAR en Vechtstroom

In het jaar van de grote herdenkingen willen wij eens terugkijken op de wat recentere geschiedenis van Maarssen.

Wij zijn leden van de werkgroep Periodiek: Nel van Haaften, Hanny Pouderoyen en Peter Broeksma.

Wij hebben onderwerpen geselecteerd uit bovengenoemde bladen, waarvan wij verwachten dat zij herinneringen bij de lezers zullen oproepen.

De Maarssense gymnastiek vereniging 'GEMS' hield op 11 oktober ter gelegenheid van haar 25-jarig bestaan een grote jubileum-sportdemonstratie in de sportzaal Bloemstede. Aan deze demonstraties namen alle groepen van Gems deel.

De Maarssense Vrijwillige Brandweer heeft zeer veel werk gemaakt van haar 50-jarig bestaan in 1975. Opgericht in 1925 (toen Maarssen nog maar 3000 inwoners telde) was er zeker aanleiding om uitgebreid feest te vieren. Ook bleek er toen al discussie te zijn over een beroepsbrandweer.

Bammens vierde haar 125-jarig bestaan. Met het personeel, oud-personeelsleden en hun partners werd er een uitstapje gemaakt. Een speciale trein 'de Bammens-expres' vertrok naar Maastricht, vanwaar men per bus naar België ging.

De firma Bammens, begonnen als kachelsmederij in Geertruidenberg, heeft in die 125 jaar heel wat veranderingen ondergaan.

Kort na de eeuwwisseling introduceerden de zonen van de oprichter de verzinkerij. Deze kwam vooral na de Tweede Wereldoorlog tot grote bloei, o.a. door een opdracht van de Nederlandse Spoorwegen voor het verzinken van elektriciteitsmasten. Een ander belangrijk product waren de vuilnisemmers, teilen en wasketels. Later is daar de plaatwerkerij bijgekomen, die het gat kon opvullen toen plastic emmers en teilen de verzinkte gingen verdringen.

Het 50-jarig bestaan van de Koningin Juliana school aan de M.A. de Ruyterstraat wordt met gepaste vreugde gevierd. Er vindt o.a. een reünie van oud-leerlingen plaats.

Naar aanleiding van het 350-jarig bestaan van de Hervormde kerk in Tienhoven, verscheen een

bundel historische opstellen Na de eerste dominee, die in 1624 werd beroepen, groeide de gemeente dusdanig dat de kerk twee maal vergroot moest worden. Ondanks de afscheiding van de Gereformeerde kerk is de samenwerking intussen zo goed dat gezamenlijk dit herdenkingsboekje is uitgegeven.

Bakkenzandzuiger veroorzaakt veel overlast.

De geluidsoverlast die de bewoners van 'De reizende Man' ondervinden van de bakkenzandzuiger, die de bouw in Maarssenbroek moet voorzien van zand wordt onhoudbaar. Het Maarssense gemeentebestuur is bereid stappen te ondernemen. Hoe dit afloopt wordt in de VAR niet duidelijk.

Kamerleden zien Zandweg-Oostwaard niet zitten.

Na een werkbezoek van een aantal Tweede Kamerleden vermeldt de VAR dat 'het Maarssense gemeentebestuur een duidelijk terughoudender standpunt inneemt ten aanzien van de realisering van Zandweg-Oostwaard dan tot dan toe het geval was. Als door woningbouw in Zandweg-Oostwaard de woningbehoefte zodanig zou afnemen, dat de laatste fase van Maarssenbroek niet meer gerealiseerd zou kunnen worden, zou het plan Maarssenbroek als geheel op de tocht komen te staan'.

Bewoners Zandweg zien de Van Lingebrug graag zakken.

Deze kop staat boven een artikeltje waarin een actie van enkele bewoners van de Zandweg wordt beschreven. Zij hebben de brug versierd met een bord, waarop staat: 'Deze brug is nu een jaar dicht, wanneer gaat hij weer open of anders slopen'.

Het is duidelijk dat zij hun zin hebben gekregen.

Op 22 augustus meldt de VAR dat 'Het fietspad langs de Straatweg een miljoen gulden gaat kosten, afgezien nog van de benodigde grondaankopen. Het Rijk heeft zeven ton toegezegd, dus dat scheelt alweer'.

De VAR van 22 oktober meldt dat in Oud-Maarsseveen en Tienhoven een week ervoor een begin is gemaakt met de aanleg van riolering.

Het bejaardenverzorgingshuis 'De Wolfshoek' heeft een verbouwing achter de rug en biedt thans ruimte aan achtendertig bewoners. De kop boven het artikel luidt: 'Tweepersoonsaccommodatie is de spil waar alles om draait in de Wolfshoek'.

De Vechtstroom van 7 mei kopt: 'Geld beschikbaar voor restauratie botenhuis Maarssen'. De tekst luidt als volgt: 'Het staat nu vast dat het botenhuis aan de Timmermanslaan in Maarssen dit jaar zal worden gerestaureerd. In het Periodiek

van de Historische Kring Maarssen slaakte Drs.D.Dekker nog de verzuchting: 'En dit is het botenhuis, waarvoor wij van ganser harte hopen dat in dit Monumentenjaar subsidie zal worden verleend'

In de VAR van 19 december lezen we: 'Twee tandartsen beginnen in Maarssen een groepspraktijk'. De tandartsen die eerst elders in het dorp waren gevestigd, laten een nieuw praktijkgebouw zetten aan de Beethovenlaan. De opzet was voor Maarssen tamelijk ambitieus. Behalve twee tandartsen werden er tevens een mondhygiëniste, een kaakchirurg en een orthodontist in het gebouw ondergebracht.

Er wordt een akkoord gesloten tussen de gemeente en de drie woningbouwverenigingen, Goed Wonen, Prinses Juliana en Eigen Haard over de oprichting van een stichting die zal worden belast met de aanleg en het beheer van een Centrale Antenne Inrichting in Maarssen en Maarssenbroek.

In januari start het eerste Kursusproject, toen nog Kursusfestival genaamd, met vijfendertig cursussen, vierhonderd mensen hebben zich hiervoor via de VVV opgegeven. Gezien de grote belangstelling besluit de Culturele Raad in het najaar opnieuw een festival te houden.

In het kader van het Monumentenjaar wordt op 18 oktober een feestweek ingeluid met een concert van het UTD-fanfarekorps. De gerestaureerde Nederlands Hervormde kerk aan de Kerkweg is te bezichtigen, in Goudenstein is een fototoonstelling over Maarssense monumenten en in de Open Hof wordt een dia-avond georganiseerd onder de titel 'Maarssen vroeger en nu'.

Tijdens de monumentenweek hebben de bewoners van de grachten actie gevoerd ten behoeve van verkeersvrije grachten. De gemeente wil hier echter pas verder over praten bij de vaststelling van het bestemmingsplan Centrum. Gedeeltelijk is er reeds aan de wens voldaan door een week-eind afsluiting.

Op 12 juni wordt in de Open Hof de oprichtingsvergadering gehouden van de 'Kruisvereniging Maarssen'. Daarmee was de fusie van het Groene Kruis en het Wit-Gele Kruis ook juridisch een feit. Het werk wordt nu geheel geconcentreerd in het wijkgebouw aan de Gaslaan.

Er zijn nogal wat klachten over vervuiling door loslopende honden. Vanaf 1 augustus zal hier door de politie extra aandacht aan worden besteed, zonodig zal er proces verbaal worden opgemaakt.

Een andere actie was strenger optreden tegen fietsers die rijden zonder licht. In januari zijn er verschillende bijna-botsingen geweest met zonder licht fietsende schooljeugd.

In oktober moest een varken worden afgemaakt, nadat het een fietser ten val had gebracht.

(Wordt vervolgd)

De Vereniging Vrijwillige Brandweer Maarssen in de periode 1940-1945

De waakzaamheid voor het dreigend oorlogsgevaar begon voor de brandweerlieden in 1939. In dat jaar werd de luchtbeschermingsdienst, die in 1929 was opgericht, actief. Vele Maarssenaren zijn via deze luchtbeschermingsdienst bij de brandweer gekomen.

Zoals in veel gemeenten werd ook in Maarssen een uitkijkpost ten behoeve van de luchtbeschermingsdienst opgericht. Deze houten post werd gebouwd op de toren van de brandweerkazerne aan de Gaslaan. Om beurten werd door brandweerlieden en andere Maarssenaren, die lid waren van de luchtbeschermingsdienst, 's nachts wacht gehouden in dit bouwsel, bij een klein afgeschermd lampje met een eigengemaakt kompas. De enige communicatie mogelijkheid was een telefoonverbinding met de beneden gelegen ruimte in de kazerne.

In de ledenvergadering van 18 juni 1940, bedankt burgemeester Van Haselen de brandweerlieden voor het vele werk dat zij hebben verricht.

Het jaarverslag van 1940 geeft duidelijk aan wat er in het eerste oorlogsjaar in Maarssen is gebeurd. Secretaris De Groot begint zijn verslag met: 'Helaas kwam ons land op 10 mei ook in oorlog waardoor alle voorbereidingen voor de feestelijke herdenking van ons 15-jarig bestaan de bodem werden ingeslagen. Wij mogen echter ook weer dankbaar zijn dat niemand onzes door krijgsverrichtingen lichamelijk letsel heeft bekomen. Verder zijn wij in Maarssen bespaard gebleven voor de verwoestingen welke een oorlog met zich meebrengt.'

Het korps, waarvan de heer M.B. de Nijs commandant is telt zesendertig spuitgasten. Het materieel bestaat uit twee blusvoertuigen en een volgwagen. Om een indruk te krijgen van de werkzaamheden van de brandweer in het eerste oorlogsjaar, volgt hier een overzicht:

- 8- 2   Schoorsteenbrand bij Kooy, Bolensteinsestraat.
- 9- 2   Schoorsteenbrand bij P. van de Kant, Binnenweg.
- 17- 2   Schuurbrand bij P. van de Kant.
- 7- 3   Schoorsteenbrand bij Flink, Strick van Linschotenstraat.
- 21- 5   Vlam in de pan bij Bouwmeester, Achterstraat.
- 15- 7   Blikseminslag hooiberg van Wed. Schoenmaker, Oud Maarsseveen.
- 1-10   Schoorsteenbrand bij Vredendaal op Doornburg.
- 6-10   Schoorsteenbrand bij Broers, Burg. Egginkstraat.
- 1-12   Schoorsteenbrand bij Van Bommel, Straatweg.

Verder werden er op verzoek van assuradeuren hooibergpeilingen verricht. De Nijs meldt in 1940 dat deze zijn uitgevoerd bij: J. van Eck en G. Hamoen en twee maal bij C.S. Spelt. Hoe moeilijk de taak van een hulpverleningsorganisatie als de brandweer zou worden, blijkt uit het verbod om zich 's nachts tussen middernacht en vier uur op straat te bevinden, dat vanaf oktober 1940 van kracht wordt. Na overleg met de bezetter worden uitzonderingen toegestaan. Voorwaarde was wel dat voor elke uitzondering op het verbod een vragenlijst met ongeveer zeventig vragen moest worden ingevuld en een uitvoerig verslag moest worden gemaakt.

Inmiddels werd er door gebrek aan benzine praktisch niet meer geoefend. De commandant adviseerde de brandweerlieden hun leren jassen en laarzen mee naar huis te nemen, zodat er minder kans zou zijn dat de bezetters deze mee zouden nemen uit de brandweerkazerne.

Een spectaculaire brand vond plaats op 19 december 1941. Een grote brand in het laboratorium van N.V. Nederlandse Kininefabriek. Na een hardnekkige strijd van ongeveer vier uur wisten de spuitgasten de brand te bedwingen. Een volgende grote, zware uitlaande brand, bij de familie Brees aan de Kaatsbaan 17, volgde op 29 april 1942. Er werd gevreesd voor een ramp, omdat er een hevige storm woedde. De brandweer wist het echter snel en technisch goed aan te pakken, zodat de brand beperkt bleef tot één perceel waarvan slechts de bovenverdieping geheel uitbrandde.

Brandweerkazerne aan de Gaslaan met het in 1939 beschikbare materieel.

Dat het tijdens de oorlogsjaren met de voedsel voorziening niet best gesteld was, blijkt uit een vraag in de bestuursvergadering van 6 oktober 1942. Men hoopte dat het mogelijk zou zijn een extra rantsoen brood te krijgen als men 's nachts van de brand kwam. De commandant gaat op dit verzoek in. Bij volgende branden is steeds een extra rantsoen door het distributiebureau uitgereikt aan de spuitgasten.

Het jaarverslag van 1942 geeft aan hoe somber de situatie inmiddels was geworden. In het verslag luidt het kort: 'Ons dorp is gelukkig verschoond gebleven van de gevolgen van de oorlogstoestand waarin ons werelddeel nog steeds verkeerd. Laten wij hopen dat de vrede spoedig komt zodat er weer normaler tijden aanbreken.'

Van de laatste twee oorlogsjaren is niet veel bekend. De bezetters verboden bijeenkomsten en vergaderingen. De laatste vergadering vond plaats op 10 juni 1943.

Op 16 september 1944 krijgen de brandweermannen een schrijven van de Hoofdinspecteur van het Brandweerwezen betreffende: 'Gijzeling brandweerpersoneel'. Uit deze brief bleek dat, als gevolg van bezwarende handelingen tegen de overheid, personen uit de burgerij, als gijzelaar gevangen konden worden genomen door de Duitse autoriteiten. Als zich hieronder leden van de Vrijwillige Brandweer bevonden moest terstond nadrukkelijk op hun functie worden gewezen. Het was voorgekomen dat dit niet dadelijk was gebeurd en dat had de vrijlating aanzienlijk vertraagd.

De eerste vergadering in vreedetijd vindt plaats op 29 juni 1945. De secretaris begint zijn verslag met: 'Het is gedaan met het onderdrukken en wegcruipen, wij kunnen weer zuiver ademen, daar wij onze vijanden 'de Moffen' kwijt zijn.' In deze vergadering werden twee leden geroyeerd omdat zij lid waren geweest van de NSB. De leren jassen en laarsen werden weer in de kazerne teruggebracht.

Het jaarverslag over de periode 1943-1944, wat is gesteld op 29 juni 1945 zal ik hier tenslotte woordelijk weergeven:

'Wat vijf jaar lang onze hartewens was en welhaast nooit in vervulling leek te gaan is nu werkelijkheid geworden 'BEVRIJDING en VREDE'. Wat heeft het in het begin van de maand mei van dit jaar nog ge-

leden van het Herrenvolk en de grijzen en niet te vergeten de bruine uniformen liggen ons fris in het geheugen, met alles wat daaraan verbonden was; spitten, graven, huizen bezetten, gijzelaars ophalen, enz. Wij mogen ons echter gelukkig prijzen dat ons dorp er zo zonder schade afgekomen is en dat er in onze vereniging geen persoonlijke verliezen te betreuren zijn. Nu maar weer met frisse moed aan de wederopbouw van ons vaderland.

Hans van Bommel

Bronnen:

- Interview met de heer G. Terwee, oud-commandant Brandweer Maarssen.
- Notulenboek Vereniging Vrijwillige Brandweer Maarssen. Jubileumboek: Uit de historie van de Maarsseense Brandweer.
- Archief Vrijwillige Brandweer.

De gaarkeuken

Gedurende de gehele Tweede Wereldoorlog heeft de Nederlandse bevolking te kampen gehad met tekorten op allerlei gebied.

Toch kan niet gezegd worden dat in de eerste jaren de schaarste aan voedsel leidde tot hongersnood.

Na de mislukte aanval op Arnhem, met daaraan verbonden een algehele spoorwegstaking, stagneerde de voedseltoevoer van het noorden van Nederland naar het dichtbevolkte midden en westen van het land.

De winter 1944/45 zou tengevolge hiervan de geschiedenis ingaan als de 'Hongerwinter'. De heer Zwaardemaker, eigenaar van de Maarsseense jamfabriek, kreeg van het Rijksbureau Voedselvoorziening in Oorlogstijd het verzoek om voor Maarssen, Breukelen, Loosdrecht en Loenen centrale keukens in te richten.

Als regionaal leider heeft hij zich met grote voortvarendheid met dit werk bezig gehouden.

Centraal punt in de organisatie werd de Olieraffinaderij Zuilen. Deze fabriek lag stil in verband met de grondstoffenschaarste en kon dus fungeren als distributiepunt van de porties voedsel die via bonnen, die op het distributiekantoor verkrijgbaar waren, werden verstrekt.

De Centrale Keukens, in de volksmond werden ze al snel Gaarkeukens genoemd, bleven tot ver na het einde van de oorlog in bedrijf en hebben vele honderden plaatsgenoten de strenge winter van 1944/45 doorgehouden.

Hoewel er met veel moeite enorme hoeveelheden voedsel bijeen werden vergaard, waren de porties per persoon noodgedwongen toch vrij klein. Men zag zich zelfs gedwongen om kinderen, die onder de dertig kilogram wogen, te evacueren naar Friesland.

Ruim zestig Maarsseense kinderen hebben de winter in het noorden van het land doorgebracht. De achterblijvers verzwakten echter steeds meer. Dat deed de Geallieerden besluiten om tegen het eind van de winter voedseldroppings te organiseren om zodoende de burgerbevolking te redden van de hongerdood.

Als illustratie van hoe men met weinig middelen probeerde toch nog iets smakelijks te produceren mag het recept voor 'bloedworstsaus voor centrale en fabriekskeukens' gelden, waarin de ingrediënten voor maar liefst honderd liter saus staan opgesomd.

Benodigdheden: 10 kg uien, 5 kg tomatenpuree, 0,01 kg paprika, 8 kg hacheepoeder, 0,1 kg aroma of juskorrels en 0,2 kg aardappelmeel.

Bereiding: Boter bruin bakken, hierin uien fruiten, daarna tomatenpuree en paprika toevoegen, de gemalen of in dobbelsteentjes gesneden bloedworst vluchtig meebakken, vocht toevoegen en het geheel binden met hacheepoeder. Eventueel op smaak maken met andere ingrediënten zoals laurier, kruidnagel, peper, azijn en suiker.¹

Wally Smits

1. Letterlijk overgenomen van een recept uit het Streekarchivariaat West-Betuwe, niet geïnventariseerd.

FEEDING THE DUTCH

800 More Tons Dropped Over Five Zones

Four hundred Flying Fortresses of the United States 8th Air Force dropped 800 tons of food to civilians in Holland to-day.

In accordance with arrangements with the Germans, the bombers flew in low, releasing cartons of food over five zones in the vicinity of Alkmaar, Amsterdam, Hilversum and Utrecht.

The first Allied food ship will arrive in Rotterdam soon, says the British United Press. It will be part of a three-way Allied service—by land, sea and air—to send food supplies to Holland.

The first 1,000 tons of food to go by road were due to start to-day, from the Allied lines to the German zone. It is hoped to maintain this tonnage daily.

Twenty-five medical teams are also ready to go into Holland with equipment for special ways of feeding for those in advanced stages of starvation.

It was in a little schoolhouse in a Dutch village that this great plan to help feed some 3,500,000 Dutch was agreed upon.

The Germans, who participated, did not express one word of sympathy for the starving Dutch.

A Russian delegate was present and he insisted on a definite agreement that none of the food would be mis-routed for German use. The Germans

Voeden van de Nederlanders

Nog 800 ton voedsel gedropt boven vijf zones.

Vierhonderd luchtmachtvliegtuigen van de Amerikaanse achtste divisie dropten vandaag 800 ton voedsel voor Nederlandse burgers.

In overeenstemming met afspraken die met de Duitsers zijn gemaakt, vlogen de bommenwerpers laag over, terwijl ze dozen met voedsel afwierpen, in vijf zones in de buurt van Alkmaar, Amsterdam, Hilversum en Utrecht. Het eerste oorlogsschip van de geallieerden met voedsel zal spoedig in Rotterdam aankomen volgens de British United Press. Het zal deel uit maken van een drie-voudige actie van de geallieerden om voedsel te sturen naar Holland, over land, over zee en door de lucht.

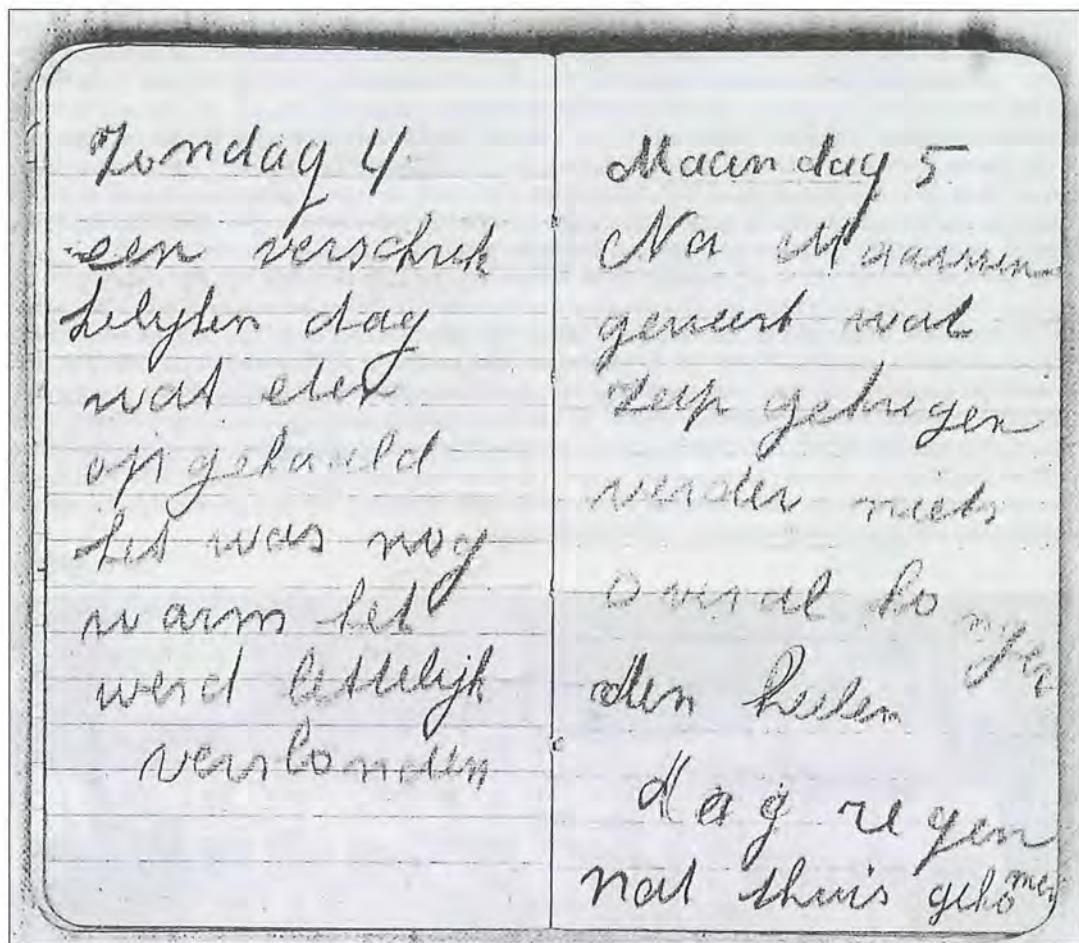
De eerste 1000 ton voedsel, die over de weg zal worden vervoerd stonden klaar om vandaag te worden verzonden, van de geallieerde linies naar de Duitse zone. Het is de bedoeling dagelijks dergelijke hoeveelheden voedsel te zenden. Er staan ook vijf en twintig medische teams klaar om naar Nederland te gaan, speciaal toegerust om mensen weer aan het eten te krijgen die bijna de hongerdood zijn gestorven.

Het was in een klein schooltje in een Hollands dorpje waar dit grootse plan om 3.500.000 Nederlanders te helpen d.m.v. voedseltransporten, werd goedgekeurd. De Duitsers, die aan het overleg deelnamen, gaven geen enkel blijk van meedelevens voor de uitgehongerde Hollanders. Een Russische gedelegeerde, die aanwezig was, stond erop dat er in de definitieve overeenkomst werd opgenomen, dat niets van deze hulpgoederen per ongeluk zou verdwijnen naar de Duitsers. De Duitsers stemden hiermee in.

Krantenartikel uit de Yorkshire Evening Post, van woensdag 2 mei 1945.

Museum Maarssen

Dit is een bladzijde uit het dagboek van Josine (Sien) Heil.

Zij hield dit dagboek bij vanaf Nieuwjaar 1945 tot half mei in datzelfde jaar. Zij beschrijft in haar eenvoudige taal ontroerend hoe zij met haar gezin met vier kinderen de hongerwinter overleeft.

Sien, die in Utrecht woonde, ondernam menig keer de tocht naar Maarssen op zoek naar voedsel, zeep en andere niet meer verkrijgbare artikelen. Zij was daar geboren en na het overlijden van haar moeder liefderijk door de nonnen opgenomen.

Gerie Willekes, een achternichtje van Sien vertelde, dat haar vader in de laatste oorlogswinter clandestien zeep maakte. Als kind mocht je dat natuurlijk niet weten. Als ze in de keuken kwamen en vroegen wat vader daar nu deed werden ze met 'Ik maak poeab, dat zit in die teil en ga jij nu maar lekker slapen' de keuken uitgestuurd. Dat poeab sloeg op die dikke soms borrellende brei, die uiteindelijk zeep moest worden. Pas ver na de oorlog heeft ze begrepen wat vader daar eigenlijk aan het doen was. Het dagboek van Sien Heil is door de familie ter beschikking gesteld voor de tentoonstelling in het Museum Maarssen en aldaar te bezichtigen.

Mondaccordeonvereniging BRAVO 1931-1939

De mondaccordeonvereniging BRAVO werd in de crisisjaren opgericht door enkele bewoners van de buurtschap 'Herenweg' te Maarsseveen. Er was in die tijd weinig vertier voor de mensen. In de buurt was alleen een klein café, dat werd gedreven door de heer C.v.d.Oosten, een zeer ondernemend persoon, die naast cafébaas ook nog huisschilder was. In dat kleine café werd door de heer T.van Haaf ten het plan voor het oprichten van een accordeonvereniging geopperd, om op die manier wat meer leven in de buurt te brengen. Op 9 mei 1931 werd de mondaccordeonvereniging BRAVO opgericht. In dat eerste jaar waren er twintig leden, allen mannen. In 1933 werd besloten ook vrouwen toe te laten en telde de vereniging al gauw zo'n vijftig leden. Het werd een gezellige en welvarende club. De repetities werden gehouden op maandagavonden in Café Van den Oosten. De ruimte was erg klein, maar in die tijd was in de buurt geen andere ruimte beschikbaar, dus deed men het ermee. Ieder jaar werd er een uitvoering gegeven in de bovenzaal van Café Kouffeld aan de Langegracht en jaarlijks werd er geconcentreerd op 31 augustus, Koninginnedag. Ook werd regelmatig deelgenomen aan concoursen, onder leiding van dirigent T.Vonk. Het resultaat mocht er zijn. Menige eerste prijs werd in de wacht gesleept. Echter op 31 augustus 1935 kwam de grote animator de heer Van den Oosten op tragische wijze om het leven. Na zijn overlijden ontstond er binnen Bravo onenigheid, waardoor zich eind 1935 een splitsing voltrok. Er werd een tweede accordeonvereniging opgericht en zo'n twintig mensen sloten zich daarbij aan. Dit bleek echter geen goede greep, de gezelligheid was eruit en beide clubs verloren steeds meer leden. Tot overmaat van ramp werden in 1939 vele jonge mannen opgeroepen voor de mobilisatie en dit betekende opheffing van een vereniging, die aan de gezelligheid van voor de oorlog zeker heeft bijgedragen.

L.Heus

Groepsfoto ter gelegenheid van een concours op 23 augustus 1934 te Schipluiden. Hier werd weer eens een eerste prijs behaald met maar liefst 342 punten. Bovenste rij van links naar rechts: J. v. Doorn, J. v.d.Oosten, J. v. Ieperenburg Jzn, E. v. Ieperenburg Gzn, Herman Oudhof, P. v.Haaf ten, G. v. Ieperenburg, Th. v. Doorn, Fr. v. Kouwen, N. Heus, M. v. Ieperenburg Jzn, Henk Oudhof, J. Verhoef. 2e rij v.l.n.r.: G. Verhoef sr., J. v. Ewijk, J. v.d. Oosten, J. Verhoef, E. v. Breukelen, H. Verhoef, H. v. Reenen, C. v. Breukelen, T. v.d. Horst, J. de Rooy, A. Verhoef, E. Heus, F. v. Ewijk, A. de Graaf, H. v. Ewijk, A. Achterberg, J. v. Ieperenburg Hzn, J. Heus Lzn, J.v. Putten, W. v. Ieperenburg Jzn, J. Heus Jzn, C. v.d. Oosten, P. Verhoef Gzn. 3e rij v.l.n.r.: N. Verhoef, G. Verhoef Gzn, A. Rosemalen, A. Verhoef, T. Vonk (dirigent), D. v. Haaf ten sr, J. v.Haaf ten, G. v. Dijk, R. v.d. Kreeft, F. de Graaf, E. Verhoef. 4e rij v.l.n.r.: W. v.h. Veld, A. Schouten, G. v. Dam, G. Heus, D. v. Haaf ten jr, W. v .Alphen.

Herinneringen aan mijn jeugd rond Huis Ter Meer

Als je in een werkgroep bezig bent met onderzoek naar de bouwactiviteiten op het vroegere landgoed Huis ter Meer dan komen er allerlei herinneringen boven aan de tijd dat die bouw nog in volle gang was.

Je vraagt je trouwens af hoe de gemeente toestemming heeft kunnen geven voor de afbraak van Huis ter Meer dat ooit werd beschreven als 'een der prachtigste Ridderhofsteden welke nog in de provincie Utrecht aanwezig zijn'.¹

Door niet in te grijpen kwam er natuurlijk ruimte voor uitbreiding van de dorpskern, waar waarschijnlijk groter behoefte aan was, maar toch... Misschien was men ook al tevreden met de aanwezigheid van de buitenplaatsen als Huis Ten Bosch, Luxemburg, Richmond en Vechtenstein en de villa's langs de Zandweg, Binnenweg en Kerkweg.

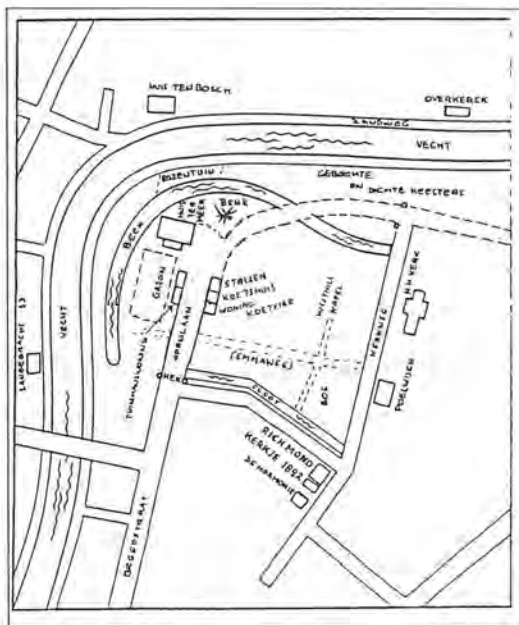
Nadat het Huis was gesloopt werd de oprijlaan vanaf het inrijhek aan de Breedstraat, Parkweg genoemd. Na de verkaveling van het terrein en de verkoop aan diverse bouwondernemers wordt zo omstreeks 1905 met de bouw van woningen een begin gemaakt. De op de tekening aangegeven bebouwing, stallen, een koetshuis en woningen voor het personeel werden verbouwd tot woonhuizen, de huidige nummers 29, 31, 33 en 35 aan de linkerkant en 18, 20 en 22 aan de rechterzijde.

Zoals op de tekening goed te zien is, was het Huis op redelijke afstand van de Vecht gesitueerd. Tussen Huis en Vecht was een rozenperk, de beek en een terras. Een deel van de Julianaweg is gebouwd op de plaats van het eigenlijke Huis.

Aan de beek bewaar ik nog goede herinneringen. De beek begon met een vijver, die nog niet zo snel werd gedempt en waar menigeen destijds bij het spelen een nat pak heeft gehaald.

Vanaf de vijver boog de beek rond het Huis en kwam uiteindelijk uit op de sloot aan de Kerkweg, die op zijn beurt, via het riool en duikers verbonden was met de Vecht.

Het stuk van de beek tussen Park- en Kerkweg, waarin vaak de eenden uit de tuin van Westhill zwommen, heeft zeker nog zo'n vijf en twintig jaar bestaan, tot vreugde van ons kinderen. In de winter, als de beek bevroren was, werden daar door vele jonge bewoners van ons dorp de

schaatsen ondergebonden. Ook in de droge bedding, die de Parkweg kruiste beleefden we dolle pret, als er sneeuw was. Met de prikslee werd dan menige wedstrijd gehouden, als je winnaar werd, was je een hele piet.

Zelfs nu nog kan je, als je door de bocht van de Parkweg fietst, het diepere gedeelte voelen, het is daar altijd nog even 'bijtrappen'.

A.J. Mook sr.

Als aandenken aan Huis Ter Meer zijn nog overgebleven:

1. De beukeboom bij de Termeerbrug.
2. Een groep van drie kastanjabomen aan de Vecht, achter het vroegere hoofdpstkantoor
3. Enkele bomen en heesters in de tuin van 'Beuk en Vecht'
4. Een botenhuis, vanaf de Zandweg te zien, te genover 'Overkerck'
5. De inmiddels verplaatste betonnen palen aan

de Binnenweg, waarvan de ene leunt tegen een boom op de hoek van de Kerkweg en de Parkweg en de andere die er schuin tegenover staat, tegen het hek van 'Beuk en Vecht'.²

1. Citaat uit 'Utrecht en derzelver fraaie omstreken' blz. 241.

2. Ik twijfel er wel aan of dit de originele palen zijn. Hoewel ze niet behoorden tot de hoofdingang van het Huis zijn ze mijns inziens deze voornamen buitenplaats onwaardig. In mijn herinnering waren het hardstenen palen waar de steenhouwer 'Huis ter Meer' ingebeiteld had.

Van de redactie

1. Het overnemen van artikelen zonder toestemming van de redactie is verboden.
  2. De inhoud van de artikelen is voor de verantwoording van de auteur.
  3. U kunt kopij voor het volgende nummer inleveren voor 15 juni 1995.
-

Leden van de familie Van Lier als kerkbestuurders van de Israëlitische Gemeen- ten van Maarssen en Utrecht¹

Zoals de achternaam Van Lier al zegt was de familie afkomstig uit het plaatsje Lier of Leer, dat vlak over de grens van Groningen in Noord-Duitsland ligt. Het bevindt zich vlakbij het stadje Emden, dat in de 16e eeuw een toevluchtsoord was voor personen, die wegens hun geloof werden vervolgd, zowel christenen als joden.

Een zekere Jacob, die vóór 1767 waarschijnlijk in Leer is overleden, had drie zonen: Eleazar, Markus en Joseph, die omstreeks 1741 Leer verlieten om hun geluk in Nederland te zoeken. Eleazar ging in Amsterdam wonen. Markus en Joseph vestigden zich in Maarssen.

Maarssen kende al vanaf 1650 een Portugees-joodse gemeenschap, bestaande uit rijke joden. Nu was er sinds kort ook een Hoogduits-joodse gemeente bijgekomen, waarvan ettelijke leden familiebetrekkingen in Leer en Emden hadden.

In 1741 hadden Markus en Joseph van Lier al zó'n vooraanstaande positie in de Hoogduitse gemeente, dat zij de medeondertekenaars waren van een rekest aan de Staten van Utrecht voor een eigen begraafplaats in Maarssen of omgeving. De enige andere mogelijkheid, de begraafplaats in Muiderberg, lag te ver weg en was duur. Het rekest werd door de Staten afgewezen. In 1749 verleenden de Staten uiteindelijk toestemming voor een begraafplaats in Tienhoven.

Intussen waren in 1747 in Maarssen twaalf en in Maarssenveer vier Hoogduitse joodse gezinnen gevestigd. Pas in 1758 werd - met toestemming van de Staten van Utrecht - een synagoge ge-

bouwd in Maarssen. Vermoedelijk werden vóór die tijd in het huis van één van de broers Van Lier de synagogediensten gehouden. De Van Liers waren toen al parnassijs (kerkbestuurders) en zullen zich waarschijnlijk beijverd hebben voor de bouw van de synagoge. Dat zij al in 1741 als woordvoerders optraden en snel parnassijs werden, wijst erop dat de gebroeders Van Lier welgesteld waren.

De parnassijs hadden veel macht. Zij konden leden van de joodse gemeenschap op het matje roepen, ze terechtwijzen en met boeten en uitsluiting bij de kerkelijke ceremonieën dreigen.

De parnassijs hielden goed in de gaten of men wel op tijd zijn zitplaatsengeld en bijdrage voor de armenkas betaalde. Was men nalatig in de betaling, dan kon men moeilijkheden verwachten.

Zo weigerden in 1765 enkele welgestelde leden

Foto 1 : Isaac Eleazar van Lier, schilder onbekend.

van de joodse gemeente in Maarssen hun zitplaatsengeld te betalen. De parnassijns dreigden eerst met een boete van f 25, die vervolgens opliep tot f 200,-. De leden bleven desondanks halsstarrig in hun onwil het zitplaatsengeld te betalen. Vermakelijk is soms het woordelijk verslag van deze onenigheid. Na een godsdienstoefening ontstond op straat een felle woordenwisseling tussen de parnassijns en de - in hun ogen - boosdoeners. Letterlijk staat er dat zij "zodanig een geweld met schreeuwen en razen hadden verwekt, dat er een gansche menigte van menschen was te zamen gelopen of er doodslagen gebeurden."²

De parnassijns besloten de hulp in te roepen van Gedeputeerde Staten van Utrecht. Ook de twee onwillige betalers hadden zich intussen schriftelijk tot Gedeputeerde Staten gewend. Gedeputeerde Staten, die in dit conflict bemiddelden, waren van oordeel dat het zitplaatsgeld wél en de boete niet betaald moest worden. Het recht van de parnassijns om aan hun leden boeten op te leggen werd in deze kwestie niet goedgekeurd.

In hetzelfde jaar 1765 ontstond er een conflict

tussen de parnassijns en een zekere Hyman David Swaab, die het huwelijk van zijn dochter door de rabbijn Samuel Keyser wilde laten inzegenen. Rabbijn Keyser was echter in ongenade gevallen bij de parnassijns. Via een door een notaris opgestelde akte dreigden de parnassijns de bruidegom en a.s. schoonzoon van Swaab "op de eerstkomende Sabbath niet de gewone seremonie off kerkgerechtigheden toe te dienen."³ Hyman David Swaab schrok van dit dreigement en zegde toe het huwelijk van zijn dochter in te laten zegenen door een rabbijn uit Amsterdam, die wél de goedkeuring van de parnassijns had. Een zekere mate van autocratie in hun optreden kon de parnassijns niet ontzegd worden.

Isaac Eleazar van Lier

Isaac Eleazar van Lier is als parnassijn in Maarssen en vooral in Utrecht van grote betekenis geweest.

Isaac was in 1741 in Amsterdam geboren als zoon van Eleazar en van Schoontje Elías.

In 1759 - op achttienjarige leeftijd dus - vestigde Isaac zich in Maarssen. Daar trouwde hij in 1763 zijn nichtje Lea, de dochter van zijn oom Marcus van Lier. Uit de in een notariële akte opgestelde huwelijksvoorwaarden blijkt dat vader Eleazar inmiddels overleden is.

In 1765 werd Isaac Eleazar van Lier parnassijn in Maarssen. Die functie bleef hij bekleden tot 1785. Over zijn kordaat en nogal brutaal optreden - men sprak van "geweldenarijen" - werd min of meer met recht voortdurend geklaagd.

In 1775 werd een voorschrift van de parnassijn Isaac Eleazar van Lier en de penningmeester Mozes Levie door Gedeputeerde Staten gesanctioneerd, waarbij vlees en gevogelte alleen bij een door de parnassijns van Maarssen aangestelde rituele slachter kon worden betrokken. Nu was deze rituele slachter - Joseph Nathan Fonteyn - tevens penningmeester van de zitplaatsen van de joodse gemeente Maarssen. Maarssen kende drie parnassijns, die beurtelings als voorzitter optraden en anders penningmeester van de zitplaatsen of penningmeester van de armenkas waren.

Toen Fonteyn tijdens een synagogedienst op de plaats van de penningmeester wilde gaan zitten, versperde Isaac Eleazar van Lier hem de weg en sprak dreigende taal tegen hem: "Indien gij in die bank gaat zitten, soo sal ik u daar uitgooien off doen uitgooien en zal u voor f 25,- daarboven beboeten."⁴ De rituele slachter verliet hals over kop de synagoge en deed zijn beklag over

machtsmisbruik en "geweldenarijen" van Van Lier in een door een notaris opgestelde insinuatie (gerechtelijke aanzegging), die woordelijk aan Van Lier werd voorgelezen. Isaac Eleazar van Lier ontkende niet dat hij inderdaad Fonteyn belet had om te gaan zitten en gedreigd had met een boete van f 25,-. Maar geweld had hij beslist niet gebruikt. Op zijn beurt beschuldigde Isaac Eleazar van Lier in de door de notaris opgestelde insinuatie Fonteyn, dat hij in strijd met de afspraak ook voor de Portugees-joodse gemeente slachtte.⁵

De komst van de Patriotten maakte een einde aan de macht van de parnassijns, die net zo autocratisch als de Prinsgezinde regenten optraden. De nieuwe geest, door de komst van Patriotten, maakte in 1789 ook een einde aan de eeuwenlange verbanning van de joden uit Utrecht. Overigens was dat te danken aan de steun van de Prinsgezinde joden aan stadhouder Willem V in zijn strijd tegen de Patriotten. Utrecht gold tot dan als het laatste anti-joodse bolwerk in Nederland. Isaac Eleazar was de eerste jood, die in 1789 toestemming van het stadsbestuur kreeg om zich in Utrecht te vestigen. Al eerder, namelijk in 1781, had hij een vergeefse poging ondernomen. Vele gemeenteleden van Maarssen volgden hem. Dit leidde de uiteindelijke ondergang van de joodse gemeente van Maarssen in. In 1793 volgden Isaacs neef en zwager Salomon, de zoon van Marcus van Lier, en zijn drie zonen Jacob, Alexander en Eleazar. Van laatstgenoemde (Eleazar) stammen de voor Utrecht belangrijke Van Liers af. In 1799 kwam de broer van Isaac - Nathan Eleazar Van Lier, die ook in Amsterdam geboren was, maar zijn leven vervolgens in Groningen doorgebracht had - in Utrecht wonen.

Isaac Eleazar van Lier was in Utrecht de belangrijkste vertegenwoordiger van de joodse gemeente. Spoedig werd hij parnassijn. Hij stelde zijn huis Korte Nieuwstraat 12 beschikbaar om daar de synagogediensten te houden. Zijn belangrijkste wapenfeiten zijn: dat de joodse gemeente een synagoge kreeg, dat de joden het burgerrecht kregen en dat de joodse gemeente na lange tegenwerking van het stadsbestuur ontslagen werd van de verplichting onrechtvaardige belastingen bij begrafenissen te betalen.

Omdat de ruimte in zijn huis aan de Korte Nieuwstraat te klein werd voor de synagogediensten, zocht Isaac Eleazar naar een grotere ruimte. Die vond hij tenslotte aan de Springweg. Daar stond een kerkgebouw, dat van 1619-1772 in gebruik

was geweest bij de Remonstrantse Gemeente. De eigenaar Hendrik Hagen, die het kerkgebouw compleet met banken en galerijen van de Remonstrantse gemeente gekocht had, verhuurde het vanaf 1792 aan de joodse gemeente, die in 1796 het kerkgebouw van Hagen kocht. Tot 1848 zou dit gebouw, dat ergens verscholen aan de Springweg lag, als synagoge dienst doen. In 1848 werd het afgebroken om plaats te maken voor een nieuwe synagoge.

De neven Isaac en Salomon van Lier, die respectievelijk sinds 1789 en 1793 in Utrecht woonden, kregen pas na een paar afwijzingen, in 1796 het burgerrecht van Utrecht. Door een decreet van de Nationale Vergadering, waarbij de emancipatie van de joden in september 1796 een feit werd, kon de joden het Burgerrecht niet langer worden geweigerd.

Sinds 1794 had de joodse gemeente een reglement. De parnassijn en de penningmeester vormden het machtige kerkbestuur, dat niet alleen de zorg en verantwoordelijkheid had voor de tot armoede vervallen gemeenteleden, maar ook de zorg en verantwoordelijkheid voor de ernstig zieken, de stervenden en de overledenen. Het maakte niet uit of de joden arm of rijk waren: zij werden belangeloos door het Kerkbestuur bijgestaan en geholpen bij sterven en begraven. De begrafenissen werden door de joden zelf geregeld. Zij ervoeren het als onrechtvaardig dat zij desondanks moesten betalen voor groefbidders - van wie zij geen gebruik maakten - en andere kerkelijke rechten.

In 1791 vroegen de parnassijns in een rekest aan het stadsbestuur ontheven te mogen worden van deze bezwarende lasten.

Het stadsbestuur besloot de joodse gemeente te ontslaan van de verplichting voor groefbidders te betalen. Het Stadsbestuur dacht er echter niet over de joodse gemeente te ontslaan van het betalen van de kerkelijke rechten, die een belangrijke bron van inkomsten waren voor de Stads Almoezenierskamer en het Stadsambachtskinderhuis. In 1792 en 1796 ontving het stadsbestuur andermaal rekest van de parnassijns met het verzoek voortaan geen kerkelijke belastingen voor begrafenissen te hoeven betalen. Op de rekest werd afwijzend beschikt. Pas in 1799, na een rekest met hetzelfde verzoek, waarin nogmaals duidelijk werd gewezen op het feit dat de joodse gemeente haar begrafenissen zelf verzorgde, besloot het stadsbestuur de Utrechtse joden toe te staan "om hunne lijken ongehinderd naar buiten ter begraafing te vervoeren, zonder

ARTIKELN

Waar op men de

J O O D E N,

By Requeste zulks verzoekende, het

RECHT VAN INWONING

binnen de Sted Utrecht zal worden vergoet.

By Burgemeester en Vredelidder Gerechtvaardigd den
19 January en 16 February 1789.

Te Utrecht by G. VAN DEN BRINK, Jansz.,
Schederker over 't Stadhuis, 1789.
Met Privilegie.

Foto 2 : Recht van inwoning voor Jooden, 1789.

gehouden te zijn enige kosten aan uitkoop van buurten, kerkgerechtigeden, doodgravers, lijk-bidders of anderszins te betalen.¹⁶ In heel Nederland hoefden de joden deze begrafenisrechten al lang niet meer te betalen. Alleen in Utrecht bleef deze onrechtvaardige toestand tot 1799 gehandhaafd.

De joden werden nog steeds in Tienhoven of Muiderberg begraven. Van de parnassijn Salomon van Lier - van wie een schitterend schilderij bewaard is gebleven waarop hij gekleed in een zwart lakens pak en met een grijze pruik op het hoofd is afgebeeld - (afbeelding 1.) is het de grote verdienste geweest om na eerst ettelijke keren bot te hebben gevangen, in 1797 een octrooi voor een begraafplaats in Bilthoven voor de joodse gemeente van Utrecht te verwerven.

Pas in 1807 kocht de joodse gemeente de begraafplaats die we nu nog kennen: gelegen aan de Vecht, tussen de Marnixbrug en de Rodebrug.

Isaac Eleazar van Lier werd na zijn dood op 1 mei 1804 in Muiderberg begraven. Zijn lijk werd eerst van het sterfhuys naar de Oudegracht gedragen en vandaar met een speciaal gehuurde schuit verder vervoerd.

Vier jaar later, op 13 december 1808, werd bij notaris Pieter van der Star de akte van zijn nalatenschap opgesteld. In deze notariële akte staat het een en ander dat de moeite van het weten waard is. De inboedel van zijn huis in de Korte Nieuwstraat werd getaxeerd op f 1455,-, waarvan - heel opvallend - alleen al f 933,- aan zilveren voorwerpen. De begrafenis had f 279,- gekost, waarbij zijn inbegrepen de f 45,- voor de armen en ongeveer f 40,- voor de twee rabbijnen om een jaar lang voor zijn zielerust te bidden. Van zijn naaste verwanten waren echtgenote, zoon en twee kleinkinderen overleden. Alleen een kleinzoon, Nathan, amper acht jaar oud, leefde nog. De enige zoon van Isaac Eleazar van Lier, Elias, was in oktober 1793 getrouwd met zijn nichtje Schoontje, de dochter van Isaacs broer Nathan. Een jaar tevoren, in juli 1792, waren de huwelijksvoorwaarden reeds notarieel vastgelegd. Daarin werd o.a. bepaald dat het echtpaar bij Isaac Eleazar in de Korte Nieuwstraat 12 zou inwonen. Elias overleed echter reeds jong op 24-jarige leeftijd, op 14 mei 1799. Hij was universeel erfgenaam van zijn in 1796 overleden moeder Lea. Bij Schoontje had Elias drie kinderen, van wie alleen de in 1796 geboren Nathan nog in leven was, toen zijn grootvader Isaac Eleazar overleed. Zijn gewezen schoondochter Schoontje was intussen hertrouwd met Alexander van Lier, die de huur van de Korte Nieuwstraat 12 overnam.

In 1792 had Isaac Eleazar van Lier twee koperen kandelaars geschonken aan de synagoge, die tot 1926 op de voorlezerslessenaar dienst hebben gedaan, eerst als kaarsverlichting en vervolgens voor gas en elektrisch licht.

A.B.R. du Croo de Vries

Noten:

1. Dit artikel is een bewerking van de lezing, gehouden op 21 december 1993 bij de overhandiging van de in druk verschenen inventaris van het archief van de Nederlandsche Israëlitische Gemeente Utrecht (NIGU) aan de voorzitter van het kerkbestuur. Voornaamste bronnen vormen de artikelen van Jac. Zwarts "De uitkoop van Christelijke groefbidders, kerken en corporaties bij joodse begravingen te Utrecht" (*Jaarboekje van Oud Utrecht* 1953) en "Een Joodsche Regentenfamilie uit de 18e eeuw" (*De Joodse Middenstand*, 27 november 1936 - 23 juli 1937).

2. RAU, Archief Staten van Utrecht, inv.nr. 265-115, dd 10 mei 1765.
3. GAU, Notarieel Archief, inv.nr. U 248 a 005, folio 123 verso.
4. GAU, Notarieel Archief, inv.nr. U 248 a 012, folio 219 verso
5. RAU, Notariële Archieven, inv.nr. 1840, folio 119-121
6. GAU, SA III, inv.nr. 1, dd 28 januari 1799, folio 535

Naschrift van de redactie

Het artikel van de heer Du Croo is door ons hier afgebroken, omdat het verder voornamelijk de geschiedenis van de familie Van Lier in Utrecht behandelt.

Tot 1874 bleven leden van de familie Van Lier ac-

tief deel nemen aan het joodse leven in die stad. Nog later kregen ze ook bekendheid als wethouder en loco-burgemeester.

In Maarssen echter, dat eens relatief de grootste Joodse gemeenschap had van Nederland, luidde de acceptatie van Joden in Utrecht en het daarmee gepaard gaande vertrek van o.a. de familie Van Lier, de teloorgang in van het Joodse leven.

N.B.

Het volledige artikel 'De familie Van Lier als parnassijs' is eerder verschenen in het tijdschrift OUD UTRECHT, 67e jaargang nummer 3. Nu door ons geplaatst met toestemming van de auteur, A.B.R. du Croo de Vries.

Herinneringen
die
niet vergaan.

Speciaalzaak luxe geschenken

A.v.d. Bosch-Olijve

Diependaalsedijk 1 b
3601 GH MAARSSSEN

Tel.: 03465-61632

SWAROVSKI
SILVER CRYSTAL

RADIO - T.V. ELECTR. HUISHOUDELIJK

+ VOORDEEL + VAKMANSCHAP

+ KWIEKE SERVICE

radio en t.v. speciaalzaak

elektron

Nassastraat 9-11,
3601 BA Maarssen
telefoon: 03465=62081

hülsta®

Hét meubelmerk.

Historie kunt u op veel plaatsen in Maarssen vinden.

Ook bij Van Waay Woon-Art

Zo zijn wij één van de oudste dealers van Hülsta in Nederland.

Deze en vele andere tijdloze en moderne merkmeubelen laten wij u graag zien en voelen

van Waay Woon-Art
Nassastraat 18 - Maarssen

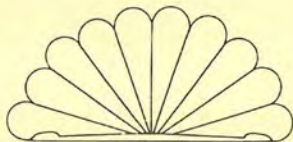
tel.: (03465) 61897

**Zet de tijd even stil
voor een bezoek
aan Café Ome Klaas.**

Aan de Vecht, in een historisch stukje Maarssen, ligt Café Ome Klaas. Een café met een traditie die terug gaat tot 1780. Daar kunnen de stamgasten van Ome Klaas u alles over vertellen. Onder het genot van een borrel of tijdens een partijtje biljart. Overdag en in de kleine uurtjes. In Café Ome Klaas kent gezelligheid geen tijd.

Misschien wilt u eens spelen op Nederlands oudste kegelbaan. Of heeft u iets te vieren met vrienden of familie? Ome Klaas maakt van uw partijtje een feestelijke avond. Met een Oud Hollandse maaltijd, barbecue of een koud buffet. Of wellicht heeft u zelf een smakelijke suggestie. Als u van te voren even belt, zorgen wij dat alles naar wens is.

Café Ome Klaas

Al gezellig sinds 1780.

Langebracht 43, Maarssen. Tel.: 03465-61409.